

דבר חודש בחודשו

בס"ד

מתורתו של הגאון הגדול רבי יואל שורץ שליט"א

עלון 39 - אלול תשעט'

עבודת ההכנה לימי הדין - פחד או שמחה. תשעט

להיות עבודה מאהבה ולא מפחד העונש, וממילא תחושת הפחד התמעטה אצלנו.

נראה לומר, שיש עוד חילוק בין התקופות בהם היה עם ישראל בגלות בין הגויים, למצבינו בארץ ישראל. בחוץ לארץ הורגש מאוד פחד הדין, כיוון שבגלות, הקב"ה הטיל מורד בלבבות, ונסים מנוסת חרב ואין רודף, ורדף אותם קול עלה נידף (ויקרא כו לו) הפחד היה כלי עבודה בעבודת ה'.

אבל בארץ, במיוחד בתקופתנו כדברי הנביא זכריה ב' - שילדים וילדות משחקים ברחובות ללא פחד, דבר שאינו מצוי במקומות אחרים בעולם בדרך כלל. לכן, בארץ, מתאימה יותר עבודת ה' על ידי הרגשת הבושה מגדלות הבורא ומרוב הטובה שזכינו לה בדורנו, והכרת רוב טובותיו, והן הסיבות לתשובה וגם לשמחה. וכדברי המדרש המובא בטור: מי כאומה זו שיודעת אופיה של אלוקיה, בנוהג של בשר ודם; מי שיש לו משפט, מתוך הפחד מה יעלה במשפטו, הוא אינו אוכל ואינו רוחץ ולובש שחורים, וישראל מכבסים אוכלים ושותים ושמחים, כי בטוחים שה' יעשה להם נס במשפט.

בזה אנו מבינים הניגוד בין שתי הגישות ליום הדין, שהרי נחמיה ועזרא הסופר הורו (נחמיה ח' י,יא,יב) לציבור הבוכים בראש השנה: 'אל תעצבו! למרות הסיבה שבגללה בכו, הייתה, מחמת שהבינו שלא קיימו את המצוות כראוי. ועם כל זה הורו להם להפסיק לבכות: "וַיֹּאמְרוּ לָהֶם לָכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמַיִם וַיִּשְׁתּוּ מִמֵּתֵקִים... וְאֵל-תַּעֲצְבוּ, כִּי-וָדָוּת ה' הִיא מֵעַזְבְּכֶם. וְהַלְוִים מוֹזְעִים לְכָל-הָעָם, לֵאמֹר הִסּוּ--כִּי הַיּוֹם, קָדְשׁ; וְאֵל-תַּעֲצְבוּ וַיִּלְכוּ כָל-הָעָם לְאָכַל וּלְשִׂתוֹת, וּלְשִׁלּוֹז מְנוֹת, וּלְעִשׂוֹת, שְׂמֵחוּ וְגִדְלוּהָ." והנה הגאונים קבעו צום בראש השנה נגד הכתוב. עוד בתהילים כתוב (צו יא,יג): "וַיִּשְׂמְחוּ הַשְּׂמַיִם, וְהַגָּל הָאָרֶץ; יִרְעֵם הַיָּם, וּמָלְאוּ... לִפְנֵי ה', כִּי בָא-- כִּי בָא, לְשִׁפְטֵי הָאָרֶץ." וכן (תהלים צח, ו,ח,ט): "בְּיוֹצְצֵרוֹת, וְקוֹל יוֹפָר-- הָרִיעוּ, לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'. וְהָרוֹת יִמְזְאוּ-- כָּף; יִזְדָּר, הָרִים יִרְנְנוּ. לִפְנֵי ה'-- כִּי בָא, לְשִׁפְטֵי הָאָרֶץ."

והנה מובא שהגר"א בעת תקיעת השופר בראש השנה היה שמח שמחה גדולה, שהרי בתקיעת השופר ממליכים את מלך מלכי המלכים, וכמו שתקעו בשופר בעת המלכת שלמה. לעומתו האריז"ל היה בוכה אז על חטאיו, ואצלו התקיים הכתוב (עמוס ג' י'): "אִם-יִתְקַע יוֹפָר בְּעִיר, וְעָם לֹא יִזְדָּרוּ." ונסה לבאר את ההנהגויות השונות. נראה, שבמקום שההשגחה האלוקית גלויה יותר, שם, מדגישים יותר את ענין המלכת ה', וזה מביא לשמחה. לעומת זאת בגלות, שם ההנהגה יותר של הסתרת פנים, לכן יותר מדגישים את המשפט ובוכים על החטאים, וכמו שהגאונים היו צמים, ולפי האמור יש להבין גם מה שבעשרת ימי התשובה אומרים "המלך המשפט", בארץ עיקר הדגש הוא 'המלך' ואילו בחו"ל עיקר הדגש הוא 'המשפט' כי המלכת המלך היא סיבה לשמחה.

וכאמור למעלה: הגר"א שעסק בגאולת ישראל ובניין הארץ, אף שהיה בחוץ לארץ, שמח בראש השנה, כי כתוב (תהלים צ"ח): "בְּיוֹצְצֵרוֹת, וְקוֹל יוֹפָר-- הָרִיעוּ, לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ ה'", ותקיעת

זוחלים ורועדים מיום בואך, חלים כמבכירה מעברת משאך טינופם מחה נא ויודו פלאך (סליחות ליום הראשון לעדות אשכנז)

ימים נוראים הם גם מלשון מורא (פחד) וגם מלשון רוממות (כמו 'נורא הוד').

שאלו המלאכים את הקב"ה: למה ישראל לא אומרים הלל בימים נוראים, ונענו: ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפני, וישראל גידו שירה! [מענין שבכל זאת התפילות שבהם שרים הכי הרבה הן תפילות ימים הנוראים] ובפיוט ונתנה תוקף כתוב: "ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקוד על צבא מרום בדין". אמירה עממית אומרת: לפני ראש השנה אפילו הדגים בים שכבר רועדים. ר' ישראל מסלנט כתב באגרת המוסר: "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחוז פלצות מקול הקורא קדוש אלול, החרדה הלזו נשאה פריה להתקרב לעבודתו ית"ש". הרי שיש הבדלים בין הרגשת פחד הדין ממה שהיו חשים בעבר, להרגשת פחד הדין בזמננו.

ירידת הדורות או עליית הדורות – שתי גישות בעבודת הימים הנוראים

רבנו יונה בשערי תשובה (שער ב' אות י"ד) כתב: "בעשרת ימי התשובה, הירא את דבר ה', לבו יחיל בקרבו בדעתו כי כל מעשיו בספר נכתבים, ובעת ההיא האלוקים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע, כי האדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום כיפור. ובעת אשר ידע האדם כי יביאו את דינו לפני מלך בשר ודם הלא יחרד חרדה גדולה וישית עצות בנפשו...", וגם את סיבת החרטה תולה רבנו יונה (שער א' אות י') בפחד מהעונש: "יבין לבבו כי רע ומר עוזבו את ה' וישיב אל לבו כי יש עונש ונקם ישלם על העוון כענין שנאמר (דברים לב לה): "לִי יָקָם וְשִׁלְמִם...". ולא מזכיר שהחרטה צריכה לבוא בגלל הבושה איך המרה את פי ה' הגדול והנורא, ואף לא הזכיר הכרת הטוב לבורא. רק בהמשך באות י"ב כתב: "ויותר מהמה ראוי שיצטער וינאנח מי שהמרה את השם יתברך... ולא זכר אשר בראו יש מאין וחסד עשה עמו וידו תנחהו בכל עת ונוצר נפשו בכל רגע ואיך מלאו לבו להכעיס לפניו". הרי שבהתחלת התשובה מתחילה דרך הפחד.

כאמור למעלה: ר' ישראל מסלנט מציין באגרת המוסר: שבעבר פחד הדין היה חזק מאד, עד שהזכרת המילה אלול כבר היתה דיה לעורר את הפחד שהיה טבוע בנפש היהודי. לפי זה, הוא מציין את ירידת הדורות בעניין זה, ואכן גם אנו זכינו לראות את פחדם של בעלי המוסר בדור הקודם לקראת יום הדין, וחשנו את ירידת הדורות באופן מיוחד בנושא של פחד הדין. ואולם שוני זה קיים, לא רק בעניין הרגשת החרדה באלול, אלא בכלל נושא הפחד מעונשי שמים גם הוא פחת, וגם בעניין פחד מעונשי גיהנום יש הבדל בין הדורות, וככל שהדור יותר רחוק הוא פוחד פחות מקודמיו. גם ר' איצליה בלזר אף שהיה תלמיד ר' ישראל לא חנך לפי פחד הדין.

לעומת זאת, הרב קוק זצ"ל, הוא בדעה הפוכה, מהדעה המקוננת על ירידת הפחד משום ירידת הדורות, אלא להפך, אינו רואה בזה חסרון, והוא הסביר כך, כיוון שאנו קרובים יותר לזמן הגאולה, שאז העולם יהיה מתוקן, עבודת ה' צריכה

"כתינוק הבורח מבית הספר והולך לו" בכל זאת, יש הבדל עצום בין הלומדים לימודים תורניים, שאצלם מצוי יותר רצון ללמוד, לעומת הלומדים בבתי הספר הכלליים, שציינו השנה; שאחר חופש של חודשיים, הם חשים קושי לחזור לספל הלימודים. והנה סיפר לי אדם אחד - סיפור שאלו שאינם דתיים לא יאמינו לו - : בשנה הראשונה שהוקם החיידר בשיטת הרב זילברמן [שם שמים דגש על חזרות מרובות, ולכן הם בקיאים בחומר] ובנו למד שם, וכאשר הגיע ט' באב, שאין לימודים בחיידר ביום זה, הילדים פרצו את החיידר ולמדו בעצמם. ואף אני מאמין לזה, כי גם אני ראיתי בעיני אצל נכדי שגם למדו בשיטה דומה, דברים שכאלו, מקרה אחד: כאשר בערב שבת התקשרו נכדי לאחל שבת שלום, והנה להפתעתי בטלפון נשמע ילד לומד בקול רם, וזה משום שמרוב החשק ללמוד, הוא חוזר על לימודו בחיידר, מעצמו, מבלי בקשת ההורים ומבלי לקבל פרוס על כך. מקרה שני: הייתה סעודת בר מצווה בשבת, ובאותו מקום יש בחיידר לימודים גם בשבת. והנה תוך כדי הסעודה, נגשו שני אחים של חתן הבר מצווה אל אביהם וביקשו רשות להפסיק את סעודתם כדי ללכת ללמוד בחיידר. למרות הסעודה של הבר מצווה ולמרות בני המשפחה והאורחים הלימוד היה חשוב להם יותר.

עוד שינוי תהומי בין בוגרי חינוך תורני שהגעוועים לאותה תקופה מלווה אותם כל ימי חייהם. לעומת לומדים בבתי ספר כלליים, שאינם חשים געוועים לתקופת הלימודים, ואדרבה, עוד יש שנוקמים ומזיקים למקומות הלימודים, כמו שראיתי בעיני איך שבוגרי בית ספר ערכו פוגרום בבית ספרם בסיום השנה:

מתוך סידורו של רבנו שבכתובים - פירוש לזמירות שבת.
מְזַמְּרֵי שִׁיר, לְיוֹם הַשַּׁבָּת. טוֹב, לְהַדוֹת לַה'; וְלִזְמֹר לְשִׁמְךָ יְקִיָּוִן.
(תהלים צב א,ב)

מסופר שהג"ר נתן גשטטר זצ"ל נשאל שאלה, והבטיח שאחר העיון יענה לשואל, ובינתיים נפטר, ולא הספיק לענות לו, וזכה לבוא בחלום לבנו כדי למסור את התשובה לשואל. הבן ניצל את ההזדמנות, ושאל אותו בחלום אלו דברים חשובים בשמים, ואמר לו, זמירות שבת, שהן מאד חשובות למעלה; רואים מכאן את מעלת אמירת הזמירות, שהיא חשובה בשמים. ואנו רואים איך שגדולי כל הדורות חברו שירים וזמירות לשבת, ואף היו יושבים ושירים עם בני ביתם ולא חסו על זמנם, הרי שיש בכך חשיבות מיוחדת, עוד יש לעורר, שמלבד עצם המעלה לשיר לכבוד ה' יש בזה גם ענין מיוחד של חינוך ואיחוד המשפחה, מספרים על אחד מגדולי הדורות שבנו לא המשך בדרכו, והוא תלה את זה במה שלא הקפיד לשבת עם בנו לשיר זמירות, בגלל שרצה ללמוד, הרי לנו כמה חשובה אמירת הזמירות בקרב המשפחה. אנו אי"ה, נשתדל להביא פירושי מורנו לזמירות, ובעלון זה הבאנו את הביאור לפיוט 'כל מקדש שביעי' שנתחבר על ידי אחד מרבותינו הראשונים:

כל מקדש שביעי כראוי לו כל שומר שבת כדת מחללו

כל מקדש שביעי כל מי שמקדש את השבת [אף שהשבת קדושה כבר על ידי הקב"ה, בכל זאת, על ידי הקידוש שהיהודי עושה, הוא מוסיף לה קדושה] כשמזכיר בקידוש שה' הוא בורא השמים והארץ בששה ימים, והשבת היא זכר ליציאת מצרים.

שומר שבת כל מי ששומר את השבת - על ידי ששומר את עצמו מלהכשל בחילול שבת, וכן שומר מלשוון מצפה לשבת, ועל ידי כך הוא מכין את עצמו שלא יבוא לחילול שבת. כראוי לו מתפרש בשני אופנים. א. כראוי לשבת. ב. כראוי לאדם. ונביא כאן את דבריו הנפלאים של רבי אברהם בן

השופר בעיניו היתה מעין תקיעת השופר בהמלכת שלמה (מלכים א' פרק ב') וכן בהמלכת יהוא, וכך גם נהגו בטקס מינוי ריש גלותא, וכתוב (תהלים קמו' י'): "יְזַכְּרֶהָ ה', לְעֹלָם - אֲלֹהֵיךָ יְצִיָּו, לְדָר וּדָר: הַלְלוּ-יָהּ". מבואר כי מלכות ה' יותר גלויה בארץ. והארז"ל שהיה בזמן גירוש ספרד, בזמן שבו הורגשה הגלות במיוחד, לכן הדגיש יותר את ענין המשפט. אצלם תקיעת השופר נשמעה כאזהרה וככתוב (יחזקאל ל"ג ה'): "אֵת קוֹל הַשּׁוֹפָר שָׁמַע וְלֹא זָהַר, דָּבַר בּוֹ יְהוָה: וְהוּא זָהַר, נִפְשׁוּ מִלִּפְתָּי." וכן (עמוס ג' י'): "אִם-יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר, וְגַם לֹא יִזְרְדוּ." וזה דבר שגורם לפחד ובכי.

אלול השנה

כנראה, שמשמים סובבו שבאופן מיוחד השנה; שהתאריך היהודי והלועזי (אלול וספטמבר) התחילו יחד! ויש בזה שני עניינים: א. בעולם מוכר התאריך הזה (1 בספטמבר) כתאריך היסטורי, בו החלה מלחמת העולם השנייה, והנה התאריך העברי לפתיחת המלחמה - הוא י"ז באלול [תחילת שמונת הימים שהקב"ה היה בורא בהם עולמות ומחריבן כדי להכין את העולם שלנו, וסיום המלחמה היה אחר כניעת יפן בכ"ד אלול - בסיום שמונת הימים האלו] ויום הבחירות השנה שחל בתאריך זה מסתבר שיש לכך משמעות. ואולי לכן משמים שבבו שיתחילו ב' התאריכים יחדיו, לעורר להתבונן בתאריכים ומשמעותם. (גם השואה סיבבה את עליית עם ישראל לארצנו, ומזה נגרמה החזרה בתשובה אחרי החורבן שגרמה תנועת ההשכלה, והיו רבים שאתן ראו בשואה עונש על עזיבת התורה שבאה בעקבות ההשכלה, ויתכן שהבחירות האלו שיש בהם מלחמה בענאה נגד הדת והדתיים גם יהיו בעלי משמעות למצב הדתי). ב. דבר שני שספטמבר נפגש עם אלול, הביא לכך שגם בתי הספר של הבנות החלו מיד בתחילת אלול ללמוד, כאילו להורות לנו; שאנו זקוקים השנה להרבה זכויות, לכן גויסו גם הבנות ללמוד, הזכויות הנחוצות השנה במיוחד, הן משום הבחירות שגרמו להסתה חמורה נגד עולם התורה, והן משום איומי המלחמה מצפון.

השריפות - עונש לעולם כולו בגלל חילולי השבת בארץ

יערות האמזונס בברזיל שהם מספקים 20% של החמצן בכדור הארץ, בוערים כבר זמן רב, למעלה מחודש ולא פוסקות, ככתוב בחז"ל (שבת קיט) אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, שנאמר (ירמיהו יז כז) "וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקֹדֵשׁ אֵת יוֹם הַשַּׁבָּת וּלְכַלְתִּי שְׂאֵת מִשְׂאֵ וּבֹא בְשִׁעְרֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְהִצַּתִּי אֵשׁ בְּשִׁעְרֶיהָ וְאָכְלָה אֲרָמְנוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְלֹא תִכְבְּדוּ." הרי שחילול שבת מביא שריפות שלא כבות. ואנו יודעים; שכל מה שקורה בעולם, זה בגלל עם ישראל, כדברי חז"ל (יבמות ס"ג): "א"ר אלעזר בר אבינא: אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, שנאמר צפניה (ג ו,ז): "הִכְרַתִּי גוֹיִם וְשִׁמּוֹ בְּנוֹתֵם הַזֹּרוֹתֵי זוֹצוֹתֵם", וכתוב: "אֲמַרְתִּי אֵף תִּירְאֵי אוֹתִי תִקְוִי מוֹסֵר..." וכך נהג מו"ר המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל; כשהיתה רעידת אדמה חזקה באחת הארצות, הקריא לפנינו את הגמרא הנ"ל, לעורר אותנו.

תינוק הבורח מבית הספר

השנה, שנת הלימודים הכללית, החלה יחד עם שנת הלימודים בחיידרים ובבית יעקב, אף שהחופש אהוב אצל הילדים יותר מהלימודים, וכלשון התנחומא (פרשת בעלותך):

**”גַּם שְׂאוּ יְדֵיכֶם קוֹדֵשׁ וְאָמְרוּ לֹא-ל בְּרוּךְ ה' אֱשֶׁר
נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל”**

יום השבת מתייחד בתפילות מיוחדות משאר ימות השבוע, ולכן אומר המשורר "גם" יחד עם מעלת לימוד התורה המיוחדת לשבת – ישנה עבודה מיוחדת בתפילה, ואומר "שאו ידיכם קודש" הרימו ידיכם קודש בתפילה, "ואמרו לא-ל ברוך אשר נתן מנוחה לעמו ישראל" - הודו לו בתפילותיכם על מתנת השבת שהיא המנוחה. "לעמו ישראל" מנוחה היא מתנה מיוחדת לעם ישראל, מנוחה היא ביטוי לשלימות, ובשבת אומרים חז"ל שיראה כאילו כל מלאכתו עשויה. וזה מתנה מיוחדת שאדם יכול להרגיש כך. הכוזרי אומר שאפילו מלך גוי לא יכול לשבות ואין לו מנוחה, כי גם אם הוא לא עושה מלאכה עדיין אין לו מנוחה פנימית, אבל השובתים בשבת יש להם מנוחה פנימית. השבת איננה הפסקה והפוגה מעבודה אלא רגיעה ושלווה.

דוֹרְשֵׁי ה' זָרַע אֲבָרְהָם אוֹהְבוֹ

דורשי ה' – ישראל מבקשי ה' הקשורים עם הקב"ה השבת חשובה להם. וגם הם זרעו של אברהם אבינו אוהבו של ה', ששמר את כל התורה ובמיוחד את השבת, עד שאמרו חז"ל, שאפילו עירובי תחומין שהם מדרבנן שמר. (יומא כח, ב ושם נאמר 'עירובי תבשילין' אמנם גרסת הרשב"א בשו"ת חלק א' סימן צב ועוד – 'עירובי תחומין') וזה מרומז בלשון הכתוב "עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַע אֲבָרְהָם בְּקִלְיָו", עקב מלשון הליכה (כן כתב בספר תולדות אדם בשם הגר"א). ועם ישראל שהם זרע אברהם הולכים וממשיכים בדרכו. ולכן ממשיך המשורר ומזכיר 'לערב ערובי', כשם שעשה אברהם אבינו. ולכן הם: **המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבוא** מוסיפים עוד יותר מאהבתם לה'. היפוך הלשון מה שמזכיר קודם את יציאת השבת יש לומר, כי קשה יותר לאחר את יציאת השבת מאשר להקדים את כניסתה, אדם שזקוק לעשות מלאכה האסורה בשבת מחכה ליציאת השבת, וזו מעלה גדולה יותר. (וראיה מהמעשנים שמחכים לצאת השבת בשביל שכבר יוכלו לעשן...). **שמחים לשמרו ולערב עירובי**. יש לפרש שמירה מלשון ציפיה, כמו ואביו שמר את הדבר, והצפיה עצמה כבר מביאה לשמחה, **ולערב עירובי** יש לפרש על הכנת העירוב שהוא לפני שבת. אפשר לפרש לפי זה, שיש כאן דגש על דברים שנעשים בשביל השבת עוד לפני שבת, וכמו אברהם אבינו שנקרא נדיב, וכן הגרים נקראים 'נדיבים' שמהות הנדיבות היא הוספה מעבר למחוייב, וכן כאן זרע אברהם ההולכים בדרכו ומוסיפים על מה שחייבים.

הנה ישנם כמה סוגי ערובין, עירובי חצירות, עירובי תחומין ועירובי תבשילין. ובכולם יש ענין של שמחה. בעירובי חצרות, יש לפרש על פי דברי המדרש תנחומא (פרשת נח): "אמר רבי יהושע בן לוי לא התקינו עירובי חצרות אלא מפני דרכי שלום, כיצד אשה משלחת בנה לחברתה והיא גוחנת עליו ונושקתו ואמו אומרת הרי אוהבת אותו והיה בלבה עליה ונמצאו עושות שלום ע"י העירוב...". הרי שמצות עירוב חצירות מביאה לשלום וממילא לשמחה. ועירובי תבשילין הוא נתקן לשמחה ולכבוד השבת שישאר תבשיל מיום טו"ב לשבת, ועירוב תחומין מבואר במשנה (עירובין פרק ח' משנה א') שמאפשר ללכת לבית המשתה או לבית האבל. "זֶה הַיּוֹם עֵשֶׂה זֶה הַיּוֹם וְנִשְׁמְחוּ בּוֹ" (תהלים קיח כד) אף שאין חיוב מיוחד של שמחה בשבת, אבל השבת בעצמה יש בה סגולה מיוחדת שמביאה שמחה, ומלבד זה, בכל המצוות מביאות שמחה ככתוב (תהלים יט ט) "בְּקִוְיֵי ה' יִשְׂרָיִם, מִשְׂמֹחוֹי-לֵב" ובפרט מצות השבת שהיא מיסודות

הרמב"ם בספר המספיק לעובדי ה' (פרק ההליכה בחוקות התורה) המבאר כי ישנם מדריגות רבות בקיום המצוות, ומביא דוגמא, משל לשלשה חסידי ישראל השומרים שבת, שמלבד עצם שמירת השבת והמנעות מחילולה, הוסיף כל אחד מעלה על מעלה בעומק המצוה, אחד מהם חשב על תכלית השבת, ועל בריאת העולם על ידי ה' בששה ימים, ושה' הוא קדמון לכל השני, הוסיף מלבד זה גם לחשוב על עומק הבריאה על כל היקפה, ומגיע להשגות בחכמת הבורא, והשלישי הוסיף על זה עוד עד שהגיע למעלת הקדושה והכיר בגדלות ה' מתוך מעשיו, והגיע לקשר מיוחד עם השי"ת בברית השבת, ונמנע מכל דבר שעלול להרחיק אותו מהדביקות בה'. ראה שם באריכות. ומובן אם כן, שכל אחד קדושת השבת שלו היא לפי מדריגתו הרוחנית.

"כל שומר שבת כדת מחללו" שמירת השבת אינה לפי הבנתו של האדם אלא לפי חוק – 'דת' התורה, וממילא מי שלומד את הלכות השבת – (מלשון דת), וכדברי התומים שמי שאינו לומד הלכות שבת בודאי יכשל בחילול השבת, אם כן על ידי לימוד הלכות השבת הוא שומר את השבת מלחללה.

"שכרו הרבה מאוד על פי פעלו" למרות שכתוב שכל השומר שבת זוכה לנחלה בלי מצרים, עם זאת עדיין יש חילוק בזה כל אחד לפי מדרגתו, וזה החידוש שמדגיש המשורר, שלמרות שנחלת השבת ושכרה בלי מצרים, עדיין השכר של כל אחד הוא לפי דרגתו. **'פעלו'** שמירת השבת איננה רק בשבייתה מעשייה, אלא גם בפעולה על ידי קום ועשה - בעשייה של קדושה, לימוד ותפילה, דבור והליכה, באופן אחר הראוי לשבת, וכלשון הכתוב **'לעשות את השבת'**.

"איש על מחנהו ואיש על דגלו". יתכן לפרש כי השכר מתייחס באופן מיוחד אל מקומו של האדם, ולא רק למעשהו, למשל אדם שנמצא במקום שכולם שומרי תורה ומצוות קל לו יותר לשמור, ומי שנמצא במקום שאינם שומרי תורה ומצוות הניסיון שלו גדול יותר ואם כן השכר הוא איש לפי מחנהו ואיש על דגלו.

'מחנהו' מרמז על מי שבתוך המחנה, שנמצא בסביבה שומרת תורה ומצוות, והניסיונות שיש לו בשמירת השבת קלים יותר, **'ודגלו'** הוא מי שנמצא מחוץ למחנה, ובולט ומתנוסס בשמירת השבת שלו כדגל.

ויש להוסיף, שמאידך מי שבתוך המחנה יש לו מחויבות לעבודה יותר פנימית, כיון שכולם שומרי שבת, ושמירתו איננה מורגשת יותר מאחרים, ואם כן עיקר העבודה שלו בשמירת השבת היא אישית ופנימית יותר, וכעין דברי רבי אברהם בן הרמב"ם שהבאנו לעיל.

**” אוֹהְבֵי ה' הַמְּחַפִּים בְּבִנְיַן אֲרִיאֵל בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת
שִׂישׁוּ וְשִׂמְחוּ כְּמִקְבְּלֵי מִתֵּן נְחִילֵי אֵל”**

גם אלו המחכים לבנין המקדש ומצטערים על חסרונו, ביום השבת קודש צריכים לשמוח בגלל שבשבת הם כמקבלי מתן תורה (שהיה בשבת), כי השבת משלימה בחלקה את חסרונו של בית המקדש, שבחורבן בית המקדש הפסדנו משפע התורה, כמו שכתוב (ישעיה ב ג) **"כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְיִדְבֵּר ה' מִירוּשָׁלַיִם"** וכמו שמתפללים **"שִׂיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ"** כי על ידי בית המקדש זוכים לתורה, ושפע התורה שבכתב היה על ידי ארון ה', ושפע התורה שבעל פה היה על ידי המנורה, ובשבת שבו היה מתן תורה נשפע שפע מיוחד של תורה. וידועים דברי הבן איש חי בשם המקובלים שלימוד התורה בשבת מעלתו אלף פעמים מיום חול.

התורה, וגם האדם עצמו צריך לשמוח במה ששומר את השבת ואינו עובד.

"אָרְרוּ תוֹרַת בִּשְׂהָה... (מלאכי ג כב) במצות שבת גרוסה. שמשנה רבנו לימד את ישראל את שמירת השבת עוד קודם שנתנה, וכמו שמצינו במדרש שביקש מפרעה ששבת יהיה יום מנוחה, ולכן השבת מתייחסת אל משה רבנו באופן מיוחד. והשבת כתובה וגרוסה בלוחות שהם תורת משה. התורה נתנה בשבת, וגם הלימוד בשבת חשוב ונעלה יותר וכדברי הירושלמי 'לא נתנו שבתות וימים טובים לישראל אלא לעסוק בהם בתורה', גם הלשון גרוסה מלשון לגרוס את דברי התורה, שישנו ענין מיוחד בלימוד תורה בשבת.

חרותה ליום השביעי ככלה בין רעותיה משבצה.

מלשון חריתה, שמצות השבת חרותה על הלוחות והיא בין שאר הדברות ככלה בין רעותיה משבצה. משמע שהיא בולטת יותר מאחרות, כמו כלה שבולטת בין רעותיה, ומי שאינו שומר שבת כאילו כופר בכל התורה כולה, הרי שיש לה יחודיות מהרבה מצוות. ומלבד זה, יש שינוי משמעותי במצוות שבת בין הלוחות הראשונות לנכתב בלוחות השניות, ובוהא היא מתייחדת מחברותיה. ובכלל, בתורה מצוות השבת נכתבה פעמים רבות יותר מאשר מצוות אחרות. (גם על איסור עבודה זרה נכתב בתורה פעמים רבות וזה מורה על חשיבות המצוה, ואי שמירת השבת שקולה כעבודה זרה).

טהורים יירשוה - עם ישראל המקפידים על טהרה, ואף

בזמננו שאין דיני טומאה וטהרה נוהגים מקפידים לטבול ולהטהר לפני שבת, יירשו את קדושת השבת, וכמו שמביא החיי אדם שעל ידי הטבילה זוכה לנשמה יתירה ותוספת קדושה. וגם מורשישים אותה לאחרים, ששמירת השבת עוברת בירושה בישראל. ועל ידי תוספת הטהרה יש מעלה יתירה לשמירת השבת, וזה גורם לשבת שתעבור יותר בטהרה, שכלל שדבר הוא רוחני יותר, טהור וקדוש יותר, הוא מתקיים יותר.

ויקדשוה במאמר כל אשר עשה. בזמן הקידוש

באמירת 'ויכל אלוקים כל אשר עשה'. השבת הראשונה שבה שבת הקב"ה מורה על האמונה בחידוש העולם שרק אז נעשו חוקי הטבע על ידי ה' לבדו וזה מעיד על ששת ימי בראשית שנעשו על ידי ה'.

יום קדוש הוא מבואו ועד צאתו

אפשר לומר שהכוונה לרמוז על דין התוספת שבת בביאתו וצאתו של יום השבת, שגם הם קדושים כמו השבת עצמה. כַּל יָרַע יַעֲקֹב - שביעקב אמר (בראשית לג יח) "...ויזון את פני העיר" ובראשית רבה (וישלח פרשה עט) איתא: "...ויזון את פני העיר", נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום וקבע תחומין מבעוד יום, הדא אמרת שמר יעקב את השבת קודם שניתן". **יכבדוהו כדבר המלך ודתו לנוח בו ולשמוח בתענוג אכול ושתו.** היינו שיכבדוהו ויתענוגו בו לשם שמים, בגלל ציווי ה' ולשמוח ולא בשביל עצמם. לנוח בו ולשמוח בתענוג אכול ושתו - לשם שמים. כל עדת ישראל יעשו אותו. בבית אלוקים להמבייט מבואר שכיון שהאדם מתענג לשם מצות שבת זה לא גורם לו ירידה ברוחניות. וכל עם ישראל יעשו אותו לשם שמים. אולי יש כאן רמז שכולם יעשו אותו לתענוג, גם מי שאין לו ישתדל לענג לפי יכולתו, וכמו שמבואר בגמרא בשבת (ק"ח, ב) שאפילו דבר מועט, שעשאו לכבוד שבת - הרי זה עונג. ורב פפא מביא כגון כסא דהרסנא, תבשיל פחות, גם הוא נקרא עונג שבת.

"משך חסדך לידעיך אל קנא ונוקם."

משוך מלשון משיכה והתפשטות, שתמשיך את החסד ממך אל היודעים אותך. ואף על פי שישנה הנהגה של אל קנא נוקם

– הנהגת מידת הדין, "נוֹטְרֵי לַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי זְכוֹר וְשֹׁמֵר לְחֻקֵּי הַשְּׁמִירָה" - שומרי 'זכור' - 'ישמור' - ה' לא תעשה', הקב"ה ינהג בהם בחסד במידת הרחמים, וכמו שכתוב (שבת ק"ט): "כל מי ששומר שבת כהלכתו אפילו היה עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו מיד". וגם - לכן - "שְׁמַחְתֶּם בְּבִנְיַן שְׁלָם פְּאֹר פְּנִיךָ תְּבַהֲיֶקֶם". 'בנין שלם' הכוונה או על בית המקדש או על ירושלים שנקראת שלם. (הגאולה תבוא בזכותה של שבת, וכמו שכתוב שאילו שמרו ישראל שני שבתות מיד נגאלים, הרי שהגאולה תלויה בשמירת השבת. באור פניך תבהיקם - אמרו חז"ל (בראשית רבה יא סימן ב') שאינו דומה אור פניו של אדם בשבת לאור פניו בחול. "יְרוֹן מְדַשֵּׁן בֵּיתָךְ", מהשפע שבא על ידי בית המקדש, או הכוונה על השפע שיהיה בירושלים, שגם כן נקראת בית המקדש. "וַיִּנְחַל עַדְנִיף תִּשְׁקֶם" - גן עדן, כמו שכתוב 'ונהר יוצא מעדן'. וכיון שהשבת היא מעין עולם הבא, כבר עכשיו יזכו שומרי השבת להנאה מעין עולם הבא.

"עזור לשובתים בשביעי בחריש ובקציר עולמים"

בפסוק כתוב (שמות לד, כא) "וַיְבִיֹם הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת; בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר, תִּשְׁבֹּת". נחלקו רבי עקיבא ורבי ישמעאל בכמה מקומות בש"ס, שרבי עקיבא לומד מהפסוק להלכות שמיטה, ואילו רבי ישמעאל לומד מהפסוק מדבר על שבת, ולכן מדגיש הפייטן בחריש ובקציר 'עולמים', שאזהרת התורה לא מדברת רק בשמיטה אלא 'עולמים' בכל שבת. יתכן שהעזרה עליה מבקשים כאן היא עזרה בשביל שיוכלו לשבות, ויתכן שיש כאן פירוש נוסף למילת 'עולמים', שה' יעזור לשובתים בשביעי בחריש ובקציר שיוכלו לשבות כך לעולמים, שהקב"ה יתן להם שפע שיוכלו לשמור את השבת ולא יפסידו בגלל שביתתם.

פוסקים בו פסיעה קטנה

בשבת יש הליכה מיוחדת, כמו שאמרו חז"ל: "שלא יהיה הילוכך בשבת כהילוכך בחול". **סועדים בו לברך שלוש פעמים.** חידוש גדול יש כאן, שהאכילה היא בשביל הברכה, ולא רק למטרת תענוג, וכמו המעשה החסידי הידוע על אדמו"ר שאכל תפוח והמשימש שלו שאל אותו מה ביני לבין האדמו"ר, שינוי אוכלים תפוח ושינוי מברכים עליו? ענה לו, אתה מברך כדי לאפשר לך לאכול. אבל אני אוכל כי אני רוצה לברך, ואי אפשר לברך מבלי לאכול! ובשבת האכילה היא רוחנית יותר לא בשביל האכילה לבד אלא בשביל הברכה.

צדקתם תצהיר פאור שבעת הימים. צדקתם של

שומרי השבת תאיר כאור שבעת הימים, האור הגנוז ששימש כל שבעת ימי בראשית, ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְבֵּת תָּמִיד. אהבה תמימה ושלימה, משני הצדדים, מצדו יתברך ומצידינו. ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים. על ידי השבת זוכים לגאולה שהיא תשועת עולמים.

המכון להסרת מכשול איסור תולעים לזיכוי הרבים!
ניתן להזמין הרצאות מהרב שליט"א בעניין תולעים ודרכי הטיפול בהם 054-841-6169

לעילוי נשמת מיישה בן תמרָה ויצחק ת.נ.צ.ב.ה.

***

תרומות והקדשות: 052-718-9446, 058-325-8278

ספרי רבנו על המדף:

1) פתחי תשובה, 2) חזון תשובה, 3) פתח לדופקים בתשובה,

4) ימי הרחמים והסליחות, 5) שופר תרועה

להשיג את הספרים בחנות "יש כסיווי" [סריגת שוורץ], מלכי

ישראל 1, ירושלים טל' 02-538-3955

להערות והארות, ולקבלת העלון במייל ולפלאפונים מושגחים

ולתגובות: אש"ל - איגוד שומעי לקחו של רבינו:

eeguds@gmail.com